

Удварање Алексе Шантића на Аранђеловдан

Уз брата Јована и касније, поред супруга Владимира, Јелена Скерлић Ђоровић била је, неизоставно, у центру културних збивања

МЕМОАРСКИ ЗАПИСИ

Зорица Хаџић

Успевши да пронађе идеалну меру, сагласје између бриткости и деликатности, Јелена Скерлић Ђоровић (1887–1960) почела је на неколико година пред смрт да бележи сећања на људе које је познавала и време које је прошло.

Рукопис Јелене Скерлић Ђоровић, дуго чуван као једна од породичних реликвија, љубазношћу њеног унука, професора Ненада Љубинковића, појавио се ове године у књижарама под насловом „Живот међу људима“ у издању „Академске књиге“ из Новог Сада.

Ти људи које је у своје сећање враћала Јелена Скерлић Ђоровић данас су незаобилазни у енциклопедијама српске књижевности, културе, уметности, политике... Навешћемо само неке од њих: Јован Скерлић, Милан Ракић, Слободан Јовановић, Богдан и Павле Поповић, Стеван Мокрањац, Исидора Секулић, Урош Предић, Алекса Шантић, Јован Дучић, Тин Ујевић, Десанка Максимовић, Даница Марковић, Аница Савић... Највећи број њених „сапутника“, у време када је о њима писала, није био међу живима. Због тога се, приликом евоцирања догађаја и разговора, Јелена Скерлић Ђоровић често враћала на лепу мисао Проспера Меримеа: било би много боље када би сви људи једне генерације одједном умирали, као што лишће на дрвећу заједно у јесен отпадне.

Уз брата Јована Скерлића и касније, поред супруга Владимира Ђоровића, Јелена Скерлић Ђоровић била је, неизоставно, у центру културних збивања. Упућена и добро обавештена, до смрти се кретала у кругу интелектуалне елите која се радо окупљала уторком у њеном београдском дому. На њене уторнике долазили су Бог-

дан и Павле Поповић, Милан Ракић, Слободан Јовановић, Иван Ђаја, Иво Андрић, Вера Стојић, Десанка Максимовић, Милутин Миланковић... Ова умна жена, ђак Богдана Поповића, професорка француске књижевности, врстан преводилац (преводила је са француског, енглеског, руског) уистину је имала шта да каже и чега да се сећа.

Своје успомене поткрепљивала је и документовала сачуваном преписком, свесна да су сећања по правилу фрагментарна, избледела под наносима протеклог времена, варљива и заводљива у исти мах. Размишљања о људима које је познавала и сусретала вратила су је у дане младости, када су се девојке одушевљавале поезијом Војислава Илића, биле потајно заљубљене у књижевне јунаке и занесено чувале слике познатих репродукција из европских галерија. То је било време учтивих и деликатних људи, старинске чежње, романтичног и помало неспретног удварања (Алекса Шантић јој се невесто удварао једног Аранђеловдана у дому Јаше Продановића: *Најсмелије шио је мојао да каже било је „Госпођице да ми није ових сиједих“*, записала је Јелена Скерлић). Описала је нежну љубав и пажњу између Стевана Мокрањца и његове младе супруге, „тиранску љубав“ књижевнице Данице Марковић о којој је Београд причао, позну занесеност и опчињеност Бране Петронијевића лепом и младом ћерком Јована Скерлића, којој се Београд подсмевао... Јелена Скерлић Ђоровић није, међутим, упала у замку идеализовања људи и догађаја. Напротив. Била је врло критична. О Исидори Секулић, Јовану Дучићу и Брани Петронијевићу писала је нимало апологетски.

Највише пажње у својим сећањима посветила је брату, Јовану Скерлићу, коме су припале најпотресније и најнежније странице, описавши га у интимном окружењу породичне куће у ко-

јој је стасао и у којој се формирао. Супротности које су се укрстиле у њему биле су, делом, данак несклада између мајке, вредне, танане пречанке и оца, страсног Карађорђевића и антивуковца. Однос са родитељима, сестрама, писма која је кући писао са студија, објављивањем ових сећања, доприносе потпунијем увиду у његову сложену личност. Уз брата имала је прилику да од ране младости упозна многе књижевнике. Јована Дучића, на пример, који је на њу оставио неповољан утисак већ након прве посете кући Скерлића и том приликом показао све богатство свога вокабулара. (Вазда поносан, сујетан и саможив, Дучић је Дубровник држао тек за предграђе родног му Требиња.)

Сасвим другачији био је танани Алекса Шантић. Или, на пример, Слободан Јовановић, увек готов да ствара врцаве шале и пронађе детаљна обавештења о приликама у месту у ком се нашао. Милорад Митровић, на пример, није се либио да се многим подсмехне у својим упечатљивим епиграмима које је ауторка наводила према сећању. Своја друговања са, у много чему интригантном и интересантном Смиљом Ђаковић, повученом Милицом Јанковић, често превртљивом Исидором Секулић, Јелена Скерлић Ђоровић описала је занимљиво и пријемчиво, откривајући

многе непознате ствари из живота ових знаменитих жена. Уосталом, навођење интересантних догађаја, прецизна карактеризација особа, многобројне анегдоте чине њена сећања штивом које се чита у једном даху.

Конечно, и сам Скерлић позивао је да се пишу мемоари и бележе успомене, указујући колика је важност „приватних историја“ које имају „више занимљивости но сваки роман“. Јелена Скерлић Ђоровић као да је следила овај позив, изречен давне 1904. године. Својим мемоарским забелешкама, да парафразирамо писца „Историје нове српске књижевности“, васкрснула је

Позна занесеност Бране Петронијевића



Ненадано девојка је добила писмо и пакет од њега. У пакету је била једна књига његова – дубока философија, са посветом, а у писму изјава да је он сматра својом вереницом. Она није могла ништа друго него да врати писмо и пакет. Првоме писму

он је додао друго са истом садржином, поново је спаковао књигу и обоје послао препоручено. Та пошиљка враћена је овога пута неотворена. Убрзо је поново следовало исто: Уз прва два и треће писмо са истом садржином „сматрам Вас као моју вереницу“ и књига са посветом. Неотворена писма враћала су се, и друга, увек повећана поново добијала; књига је била увек иста а куверта све дебља, јер су првом писму додавана друга у истом смислу. Најзад је писмоноша преклињао девојку да прими то препоручено писмо на крају крајева, да се он не пење бар једном седмично на четврти спрат. И куверта је отворена, и поново све прочитано. (...)

Девојка је убрзо отпутовала и удала се, али он је за тај брак тврдио да је фиктиван, да она уствари њега воли, али нешто тајанствено је спречава. Скоро тачно онако као философ Бранши у *Мршавој мачки* Анатола Франса. И док је она мирно водила свој живот безбрижне жене и нежне мајке тамо у Ници где су је звали *la belle Serbe*. Брана је и даље слао писма, причао наоколо да она силом растављена од њега живи код једне богате тетке, тражио међу познаницима ко ће да га венча с њом...

пред нашим очима доба које изгледа тако близу, а које је ипак тако далеко! У сваком случају, написала је важну тестаментарну књигу.



Јелена Скерлић Ђоровић